

3193

Das Getränk dessen sie sich im Hause bedienen, ist entweder Wasser
oder der Zhaarranf, welcher aus Mehl und Wasser zusammengefest ist,
wogu viele noch geronnene Milch beymischen, woraus ein säuerlicher und
süßender Zrauf entsethet, denen die letzten Stäbe putris nennen. Wie
glücklich würden nicht diese Leute seyn, wenn sie ihren Durst nur auf diese
Ztreen des Getränks einschränken möchten, wenn nicht das Lafter der Trun-
kenheit unter ihnen überall im Schwange gehen möchte. Es ist unbegreif-
lich

Ar. 9242

3192

Süsa Lutterusse Kateismusse

Sypetus,

Wis sees on

- 1) Wiis Peatükki.
- 2) Hommiko, Ohjo ning Söma: aia Palwed.
- 3) Sypetus Melewallast pattud andeks anda.
- 4) Patto Tunnistusse Sannad.
- 5) Koddo: Sypetus.
- 6) Küssimiste ning Kosmiste Sannad.

Ac: 9242.

3192

Trükkitud Poltsamal 1788,
Grenzius ja Kupzau kirjade ja kulloga.

Matt. Rom. XXII. Peatükis
37-39. salmist sadik.

Jesus ütleb:

Sinna pead

Jõsandat omma Jummalat
armastama

keigest ommast süddamest,
ja

keigest ommast hingest,
ja

keigest ommast melest.

Sesamma on

se eestmenne ja suur kässo-sanna.

Agga teine

on selle sarnane:

Sinna pead omma liggimest armastama
kui isse-ennast.

Rom. Rom. III. Peat. 31. salmis.

Kas

meie siis kässo tühjaks teme usso läbbi?

Ei mitte,

waid

meie kinnitame kässo.

Meie Kristi = Oppetusse
wiis Peatükki.

Esimesenne Peatük.

Jummala künneft Käsust.

Esimesenne Käst.

Minna ollen se Issand sinno Jumm
mal. Sul ei pea mitte teist Jumm
malaid ollema minno kõrwas.

Miss se on?

Meie peame Jummalat ille keige asjade kart
ma, armastama ja temma peale lootma.

Teine Käst.

Sinna ei pea mitte Jummalala omma
Issanda nimme ilma asjata suhho wort
ma; sest Issand ei jätta tedda nuhtlemat
ta, kes temma nimme kurjaste prugib.

Miss se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armasta
ma, et meie temma nimme jures mitte ei nea, ei

wañnu, ei lausu, ei walleta egga petta; waid et meie sedda keige hädda sees appi hüame, pallume, tidame ja täaname.

Kolmas Käst.

Sinna pead pühhapäwa pühhitsema.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie jutlust ja Jummalala sanna ei põlga; waid et meie sedda pühhaks peame, heal meel kuleme ja oppime.

Neljas Käst.

Sinna pead omma isä ja omma emma auustama, et sinno kässi hästi käib, ja sinna kuu ellad ma peäl.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie ommad waanemid ja issandid ei põlga egga wihhast, waid et meie neid auustame, tenime, nende sanna kuleme, ja neid armsaste ja kalliste peame.

Wies Käst.

Sinna ei pea mitte tapma.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse ihhule ühtegi kahjo ehk kurja ei te; waid et meie tedda aitame, ja temmale head teme keige ihho hädda sees.

Kues Käst.

Sinna ei pea mitte abbiello ärrariksumma.

Miss se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie kasinaate ja puhtaste ellame kõnnette ja teggude sees, ja et iggaüks peab omma abbiõasa armastama ja auustama.

Seitsmes Käst.

Sinna ei pea mitte warrastama.

Miss se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse rahha ehk warra ei wõtta, egga kawwala kauba, egga peusse tōga ennestē pole ei kisu; waid et meie temma warra ja peatoidust aitame kaswatada ja hoida.

Kahheksas Käst.

Sinna ei pea mitte üllekohto tunnistama omma liggimesse wasto.

Miss se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse peäle mitte kawwalaste ei wassetta, tedda mitte ei petta, keelt ei peäa, egga kurje kõnnesid temma peäle ei tōsta; waid et meie temma eest kostame, keik head temmast kõnneleme, ja keik asjad heaks kånama.

Ühheksas Käst.

Sinna ei pea mitte hümmustama omma liggimesse kōdda.

Miss se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse pārvandust ehk kōdda kawwalõssega ei pūa, egga õigusse nimmet ennestē pole ei kisu; waid et meie tedda aitame, et temma kōdda ennesele woiks piddada.

Künnese Käst.

Sinna ei pea mitte hümmustama omi-
ma liggimesse naest, sullast, ümmarda-
jat, weiksid, egga muud, mis temma
päralt on.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armasta-
ma, et meie omi liggimesse naest, perret ehk
weiksid ärra ei arwatelle, egga wäggise ei wõtta;
waid et meie neid maenitsemä, et nemmad paiga-
le jawad, ja tewad, mis nende kohjus on.

Mis ütleb niid Jummal keikist neistsin-
natsist kaskudest?

Temma ütleb nenda: Minna se Jē-
sand, sinno Jummal, ollen äiks wägga
wihhane Jummal, kes wannematte pati-
to nubi leb laste kätte kolmandamast, ja
neljandamast põlwest sadik, kes mind
wihkawad. Agga neile, kes mind ar-
mastawad, ja minno käsud peawad, teen
minna head tuhhandest põlwest sadik.

Mis se on?

Jummal ähwardab nuhhelda keik, kes need-
sunnatsed käsud ülleastwad; sepärrast peame meie
temma wihha kartma, ja mitte nendesinnaste käs-
kude wasto teggema; agga temma tootab armo
ja keik head keikile, kes need käsud peawad, se-
pärast peame meie tedda ka armastama, temma
peale lootma, ja hea melega temma lasto möda
teggema.

Teine Peatük.

Pühhasi Kristi = Uõsust.

Esimenne õppetus:

Lõmisest.

Minna ussun Jummal se Issa, kei-
ge: wäggenama taewa ning Ma-
Loja sisse.

Mis se on?

Minna ussun et Jummal mind ja keik lomad
on Ionud, mulle ihho ja hinge, silmad, kõrwad,
ja keik liikmed, moistust ja keik meled on annud,
ja weel hoiab; ja peälegi rided, kingad, sõmisse
ja jomisse, kooda ja mata, naese ja lapsi, põl-
lo, weiksid, ja keik wilja, keik ihho ja ello tarwi-
dust ja toidust rohkeste ja iggapäaw ka annab, ja
keige hädda ja kurja eest hoiab ja kaitseb; ja se
keik teeb temma issalikkust jummalikkust armust
ja heldusest, ja ei mitte sepärrast, et minna sedda
wäärt ehk teninud ollen; se eest on minno kohhus
tedda kirta, tännada, tenida, ja temma sanna
kuulda; se on tõeste tõssi.

Teine õppetus:

Arvalummastamisest.

Minna ussun Jesusse Kristusse Jum-
mala aino Poia, meie Issanda sisse, kes
on sadud pühhasi Waimust, ilmale todud
neitsist Mariast, kannaganud Pontäusse
Pilatusse al, ristil peäle podud, surinud
ja mahhamaetud, alla läinud pörgohau-

da, kolmandamal päeval jälle ülestou-
nud surmuse, üleslâinud taewa, istub
Jummal omma teigewâggama Jesa
parramal kâet, seält temma tulleb tõhbut
moistma ellawatte ja surnutte peale.

Mis se on?

Minna ussun, et JEsus Kristus tõsine Jum-
mal, kes ommast Jssast iggawest sündinud, ning
ka tõsine inimenne, kes neitsist Mariast ilmole
todud, minno Jssand on, kes mind ärrakaddu-
nud ja hukkamoistetud inimest on peastnud ja
lunnastanud keikist pattust, surmast, ja kurrati
wâest, ei mitte kulla ehk hõbedaga, waid omma
pühha kalli werrega, ning omma ilma süta kan-
naramisse ja surmaga, separrast et minna temma
omma piddin ollema, ja temma rîkis temma al el-
lama, ning tedda temma iggawesse õigusse, wag-
gadusse ja onnistusse sees, neuda kui temma on
ülestouanud surmuse, ellab ning wallitseb igga-
weste, se on tõeste tõssi.

Kolmas Syyetus:

Pühhitsemissest.

Minna ussun pühha Waimo sisse, üht
pühha ristri koggedust, pühhade õsajasa-
mist, pattude andeks andmist, lihha üles-
toumist ning iggawest ello, Amen.

Mis se on?

Minna ussun, et minna ommast melest ja
wâest mitte ei woi Jesusse Kristusse omma Jss-
fanda sisse uskuda, egga temma jure sada; waid
pühha

pühha Waim on mind Ewangeliummi läbbi kutsnud, omma annettega walgustanud, ja õige usso sees pühhitzenud ja hoidnud, nenda kui temma keige pühha risti-koggodusse Ma peäl kutsub, koggub, walgestab, pühhitseb, ning Jesusse Kristusse jures õige ja aino usso sees hoiab; sesamma risti-koggodusse sees temma minnule ja keikile usklikkudele iggapääw keik pattud rohkest andeks annab, ja wiimsel päwal mind ja keik surmud ülles-arratab, ja minnule keige usklikkudega Kristusse sees iggawest ello annab, se on tõeste tõssi.

*****
*****

Kolmas Peatük.

Pühhasst Issa meie Palwest.

Issa meie, kes sa olled taewas, pühhitsetud sago sinno nimmi, tulgo meile sinno riik, sinno tahtminne sündko kui taewas, nenda ka ma peäl, meie iggapääwast leiba anna meile tännapääw, ja anna meile andeks meie wõllad, kui meie andeks anname omma wõlgastele, ning ärra sata meid mitte küsatusse kisse, waid peästa meid ärra sest kurjast; sest sinno pärralt on se riik, ning se wäggi, ning se au iggawest, Amen.

Esimesed Palwe sannad.

Jesfa meie, kes sa olled taewas.

Mis se on?

Jummal tahhab meid se läbbi armolikult kutsuda et meie peame uskima, tedda meie õige Jesfa ja meid temma õiged lapsed ollewad, et meie julgeste ja kindla loetussega tedda peame palluma, nenda kui armad lapsed omma armsa issa palluwad.

Esimesenne Palwe.

Pühhitsetud sago sinno nimmi.

Mis se on?

Jummala nimmi on küll isse-enneses pühha; agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et se ka meie jures saaks pühhitsetud.

Kuida sünnib se?

Kui Jummal sanna selgeste ning puhtaste õppetakse, ja meie ka pühhaste, kui Jummal lapsed sedda möda ellame, sedda aita meid armas taewane Jesfa! Agga kes teist wiisi õppetab, ja ellab, kui Jummal sanna õppetab, se ei pühhitse mitte meie seas Jummal nimmi; se eest hoia meid, armas taewane Jesfa!

Teine Palwe.

Tulgo meile sinno riik.

Mis se on?

Jummal riik tulleb küll ilma meie palweta isse-ennesest; agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et se ka meie jure tulleks.

Kuida sünnib se?

Kui se taewane Jesfa omma pühha Waimo meile annab, et meie temma pühha sanna tem-

ma armo läbbi ussume, ja Jummal meele par-
rast ellame siin aialikkult ja seal iggaidest.

Kolmas Palwe.

Sinno tahtminne sündko kui taewas,
nenda ka ma peäl.

Mis se on?

Jummal hea armolinne tahtminne sünnib kül
ilma meele palweta; agga meele pallume sefianatse
palwe sees, et se ka meele jures sünniks.

Kuida sünnib se?

Kui Jummal keige kurja nou-ja tahtmissse rik-
kub, ja kelab neid, kes meid ei tahha lasta Jum-
mala nimme rühhtsedä, egga temma riti meele
jure tulla, kui on kurrati, ma ilma ja meele lihha
rahminne; waid kinnitab ja hoiab meid kindlaste
omma sanna ja usse sees meele otsani, se on tem-
ma armolinne ja hea tahtminne.

Neljas Palwe.

Meie iggapäwast leiba anna meelle
tänapääw.

Mis se on?

Jummal annab iggapäwase leiba kül ilma
meele palweta keikile kurja inimestele; agga meele
pallume sefinnatse palwe sees, et temma meelle an-
naks sedda moista, ja tännoga wastowõtta meele
iggapäwase leiba.

Mis on iggapäwane leib?

Keik, mis meele ihho toidusseks ja üllespidamis-
seks tarwis lähhäb: söminne, jominne, rided, tin-
gad, foddä, maia, põid, weiksed, rahha, warra,
wagga abotkaja, waggad lapsed, wagga perre,
wag-

waggad ja tru-id üllemad, hea wallitus, hea ilm, rahho, terwis, aus ello, head sõbrad, tru-id naabred, ja muud nisuggused asjad.

Wies Palwe.

Ja anna meile andeks meie wõllad, kui meie andeks anname omma wõlglastele.

Mis se on?

Meie pallume sesinnatse palwe sees, et se taewane Jsa mitte ei tahhaks wadata meie pattude peäle, egga nende pärrast meile sedda keelda, mis meie pallume; sest meie ep olle sedda mitte wäart, mis meie pallume, ja ep olle sedda ka mitte teni nud; waid temma tahhaks meile sedda keif armust anda, sest et meie iggapääw paljo patto teme, ja selget nuhtlust tenime. Siis tahhame meie ka süddamest andeks anda, ja heal mejel head tehha neile, kes meie wasto ekswad.

Zues Palwe.

Ming ärra sada meid mitte kiusatusse sisse.

Mis se on?

Zummal ei kiusa kül keddagi, agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et Zummal meid tahhaks hoida ja üllespidada, et kurrat, ma-ilm ja meie lihha meid ei petta egga sadda ebba-usso, meie örrahetmisse, ja monne mu sure patto ja häbbi sisse, ja kui meid sega peaks kiusatama, et meie kummatagi wiimselt ärrawoidame, ja woi must same.

Scitsmes Palwe.

Waid peästa meid ärra sest kurjast.

Mis

Mis se on?

Meie pallume sesinnatse palwe sees kui ühhel hobil, et se taewane Issa meid tahhaks peasta keigesuggusest ihho- ja hinge-, warrandusse ja aukahjust, ja wimaks, kui meie surma tunnike tulleb, õnsa orsa meile anda, ja armoga sestinnatsest hädada orrust ennose jure taewa wotta.

Wiimsed palwe sannad?

Sest sinno pärralt on se riik, ning se wäggi, ning se au iggawest. Amen.

Mis on Amen?

Se on, et minna pean kindlaste uskma, et se taewane Issa meie palwed heldeste on wastowotnud ja kuulnud; sest et temma isse on meid käästnud nenda palluda, ja tootanud, et temma meid tahhab kuulda. Amen, Amen, se on: jah jah, se peab toeste nenda sündima.

Meijas Peatük.

Pühhasi Kristmisest.

Mis on Kristminne?

Kristminne ep olle mitte paljas wessi, wald üks nisuggune wessi, mis Jummalala käskus on seatud, ja Jummalala sannaga ühtepandud.

Mis Jummalala sanna se on?

Kui meie Issand JEsus Kristus ütleb Matteusse ramatus wiimses peatükis: (28, 19.) Minge ja õppetage keik rahwast, ja ristige neid Jummalala se Issa, ja se Poia ja se pühha Waimo nimmel.

Mis annab ehk sadab ristminne?

Temma sadab pattude andeks-andmist, peästab ärva surmast ja kurratist, ja annab iggawesse

wesse õnnistusese teikile, kes sedda ussuwad, mis Jummalala sanua ja tootussed kuutawad.

Misfugaused on need Jummalala sannad ja tootussed?

Kui meie Istand Jesus Kristus ütleb Markusse ramatus wiimses peatükis: (16, 16.) Kes ussub, ja sedda ristitakse, se peab õnsaks sama, agga kes ei ussu, tedda peab hukka moistetama.

Kuida woib wessi ni sured asjad tehha?

Wessi ei te sedda tõeste mitte: waid Jummalala sanna, mis weega ja wee jures on, ja usk, mis seddasamma Jummalala sanna wee sees ussub; sest ilma Jummalala sannata on wessi paljas wessi, ja ei mitte ristminne; agga Jummalala saunaga on se üks ristminne, se on üks ello wessi tais armo, ja uesündimisse pesseminne pühha Waimo labbi, kui pühha Paulus ütleb Titusse ramatus kolmandamas peatükis; Jummal on meid õnsaks teinud uesündimisse pessemisse ja pühha Waimo uendamisse labbi, sedda temma on waljawallanud meie peale rohkestes Jesuses Kristusese meie Õnnisteggia labbi, et meie temma armo labbi õigeks tehtud, iggawesse ello parriaks piddime sama lootusse jarrel; se on üks tõsine sanna.

Mis tähendab nisuggune wee ristminne?

Se tähendab, et wanna Adam (se on meie pattune südda) peab iggapäwase kahhetsemisse ja pattusöödmisse labbi meie sees arra upputud sama, ja surema keige patto ja kurja himudega, ja iggapaaw jalle ettetullema ja üllestousuma se uus inimimenne, kes õigusse ja pühhas-

hastusse sees Jummalä ees peab iggaweste
ellama.

Kus se on kirjotud?

Pühha Paulus ütleb ommas ramatus Roma-
rahwale kirjotud, kuendamas peatüffis: Meie
olleme Kristusesega mahhamactud ristmisse
läbbi surma sisse, et otsego Kristus on üls
les-arratud surmüst Josa au labbi, meie ka
nenda peame udes ellus kaima.

Wies Peatüf.

Pühhasi Altari Saakra- mentist.

Mis on se Altari Saakrament?

Se on meie Issanda JEsusse Kristusse tõskne
ihho ja werri, leiwa ja wina al, meile risti-
rahwale süa ja jua Kristussest ennesest seatud.

Kus se on kirjotud?

Nenda kirjotawad need pühhad Ewangelistid:
Matteus, Märkus, Lukas ja se pühha Paulus:

Meie Issand JEsus Kristus sel osel
mil tedda ärra-anti, wottis leiba, tän-
nas, murdis ja andis omma Jüngrittele,
ja ütles: wotke, söge, se on minno ihho,
mis teie eest antakse, sedda tehke minno
mällestusseks.

Selsammal kombel wottis temma ka
karrika pärrast õhto-sõma-aega, tännas
ja andis omma Jüngrittele ja ütles:
joge

joge keik seält seest, sesinnane karrikas on se uus seädus minno werre sees, mis teie ja mitme eest ärrawallatakse pattude andeks-andmisseks: sedda tehke, ni mitto-
 lord, kui teie sest jote, minno mällestus-
 seks.

Mis kasso on meil sestfuggusest sömissest ning jomissest?

Sedda näitwad meile needfinnatsed Kristusse sannad: mis teie eest ärra-antakse ja ärra-
 wallatakse pattude andeks-andmisseks: se on, et meile saakramenti sees pattude andeks-
 andmist, ello ja õnnistust nende sannade läbbi
 antakse; sest kus pattude andeks-andminne on,
 seäl on ka ello ja õnnistus.

Kuida woib ihholik söminne ning jominne uisfuggusest
 fured asjad tehha?

Söminne ja jominne ei te sedda tõeste mitte,
 waid need Kristusse sannad: mis teie eest ärra-
 antakse ja ärrawallatakse pattude andeks-
 andmisseks; need sannad on ihholikko sömisses ja
 jomisses jures, kui üllem assi saakramenti sees, ja
 kes needfammad sannad ussub, sel on mis nem-
 mad tunnistawad, pattude andeks-andminne.

Kes wottab amsaste sesinnatses saakramenti wasto?

Paastma ja ihho polest ennaft walmistama, on
 üks kaunis wäljaspidine kombe: agga se on õiete
 ja hästi walmistud, kellel usk on needfinnaste
 Kristusse sannade peäle: mis teie eest ärra-ant-
 takse ja ärrawallatakse pattude andeks-and-
 misseks; agga kes needfammad sid sanno ei ussu,
 ehk kassipiddi mõtleb, se ep olle mitte wäärt, egga
 hästi walmistud, sest se sanna: teie eest, tahhab
 selged usklikud süddamed.

Hommiko = Palwe.

Önnistago mind Jummal Jesa, Poeg, ning
pühha Waim, Amen.

Minna tännan sind, minno armäs
taewane Jesa, JEsusse Kristusse
sinno armisa. Pöia meie Jesanda läbbi, et
sinna mind minnewal ösel olled armolik-
kult hoidnud ja kaitstud keige ihho ning
hinge kahjo eest. Minna pallun sind, an-
na mulle armo, et minna woiksin ommad
pattud süddamest tunda, kahhetseda ning
mahhajätta, ja anna mulle andeks keik
minno pattud ning eksitused, misga min-
na sind öllen wiyhastanud; kaitse ning
hoia mind selfinnatsel päwal armolik-
kult keige patto, kurja ning kahjo eest,
et keik minno mötte, sanna, teggo ning
ello woiks sinno mele pärrast olla. Sest
minna annan omma ihho ning hin-
ge, meie üllema wallitseja ja keik muud
üllemad, meie wannemad, suggulased,
waenlased, keik risti-rahwast, ja keik,
mis mul on, sinno holeks; sinno püh-
ha Waim wallitsego minno ülle, sinno
pühha Ingel olgo minno jures, et se
kurri waenlane ühtegi melewalda minno
peäle ei sa, Amen.

Palwed enne Sõma = aega.

Reikide silmad lootwad, Jesand, sinno peäle, ja sinna annad neile nende roga ommal aial. Sinna teed lahti ommad helded ning rohked kãed, ning tãidad keik, mis ellab, hea melega.

Alu olgo Jummalale Jesale, Poiale, ning pühhale Waimule. Amen.

Jesa meie, kes sa olled taewas, n. t. s.

Jesand Jummal, taewane Jesa, õn nista meid ja needsinnatsed sinno anded, mis meie sinno rohkest armust wastowottame Jesusse Kristusse meie Jessanda läbbi, Amen.

Kristus ütleb; Innimenne ei ella mitte ükspäinis leiwaft, waid iggãihhest sanwaft, mis Jummalala su läbbi kãib, Amen.

Palwed pärrast Sõma = aega.

Zännage Jessandat, sest temma on helded, ning temma heldus kestab iggãwest, kes keige lihvale roga annab, neile weistele nende sõmist annab, neile nore kaarnaile, kes tedda appi hüüdwad. Temmal ep olle mitte rõmo hobbose wãest, egga melehead ühhegi luisft, Jessandal on melehe

hea

hea neist, kes tedda kartwad ning temma armo peäle lootwad.

Au olgo Jummalale Jõsale, Poiale, ning pühhale Waimule, Amen.

Jõsa meie, kes sa olled taewas, n. t. s.

Mie tänname sind, Jõsand Jummal taewane Jõsa, Jõsusse Kristusse meie Jõsanda läbbi, keige sinno ande ning heateggemisse eest, kes sinna ellad ning wallitsed iggaweste, Amen.

Jummal olgo kidetud ning tännatud sõmisse ning jomisse ning temma falli sanna eest, temma andko meie eddespiddi meie iggapawast leiba, ja õnnistago meid ka hinge polest Jõsusse Kristusse meie Jõsanda läbbi, Amen.

Jõsand, sinno suur nimmi olgo kidetug müüd ning iggaweste, Amen.

Õhto - Palwe.

Õnnistago mind Jummal Jõsa, Poeg, ning pühha Waim, Amen.

Minna tännan sind, minno armas taewane Jõsa, Jõsusse Kristusse sinno armsa Poia meie Jõsanda läbbi, et sinna mind minnewal päwal olled armolikkult hoidnud ja kaitsnud keige ihho

ning hinge kahjo eest. Minna pallun sind, anna mulle armo, et minna woiksin ommad pattud süddamest tunda, kahhetse da ning mahajatta, ja anna mulle andeks keik minno pattud ning eksitused, mis ga minna sind ollen wihestanud; kaitse ning hoia mind sehinnatsel ösel armolifkult keige watto, kurja ning kahjo eest, et keik minno motte, sanna, teggo ning ello woiks sinno mele pärrast olla. Sest minna annan omma ihho ning hinge, meie üllema wallitseja ja keik muud üllema, meie wannemad, suggulased, waenlased, fett risti-rahwast, ja keik, mis mul on, sinno holeks; sinno pühha Wain wallitsego minno ülle, sinno pühha Ingel olgo minno jures, et se kurri waenlane ühtegi melewalda minno peale ei sa, Amen.

Oppetus

Melewallasst pattud andeks anda ja kinnitada.

Mis on pattude andeks-andmisse ja kinnitamisse
Melewald?

Pattude andeks-andmisse ja kinnitamisse melewald on se woimus, mis meie Issand Jesus Kristus ma peal armo oppetusses on seadnud, neile pattustele, kes pattust poornad, pattud andeks anda; agga neile, kes pattust ei põra,

ra, pattud finnitada, nenda kui Kristusse sannad tunnistawad.

Kuida siis Issand Kristus ütleb?

Temma ütleb nenda Joannesse ramatus; 20, 21-23. Nenda kui Issa mind on lakkitanud, nenda lakkitan minna teid ka. Wortse pühha Waimo: kellele teie ial pattud andeks annas te, neile on need andeks antud, kellele teie ial pattud finnitade, neile on need finnitud.

Mis kasso sadab se Melewald?

Sedda tunnistawad meile need sannad: Kellele teie ial pattud andeks annate, neile on need andeks antud; se on, et neile usklikkudele pattud andeks antasse Jesusse Kristusse nimmel, kes sedda omma surma ja werre labbi on saatnud, et ust finnitakse ja südda julgust ja rahho tunneb. Sest kui pattud on andeks antud, siis tunneb südda rahho usso labbi.

Kuida woib Innimenne pattud andeks anda?

Innimenne ei woi mitte pattud andeks anda is siennesest ehk ommast wäest, waid anneti polest ja Issanda Jesusse Kristusse kassmisse peal, nenda kui need sannad tunnistawad: Wortse pühha Waimo: kellele teie ial pattud andeks annate, neile on need andeks antud. Sest otsego Innimesse Poial melewald on, pattud Ma peal andeks anda, nenda on temma sedda melewalda Ewangeliummi ehk armo õppetusse annetile annud, kui temma ütleb: Nenda kui Issa mind on lakkitanud, nenda lakkitan minna teid ka. Joan. 20, 21. ja Luk. 10, 16. Kes teid tuleb, se tuleb mind.

Kellele peab pattud andeks antama?

Meile, kes omma patto hädda tõeste tundwad, kahhetsewad, allandikko ja usklikko süddamega ülestunnistawad, ja JEsusse Kristusse parrast armo ja rõmustamist ihhaldawad; fests nenda ütleb Jsand JEsus selle alwatud wasto: Olle rahhut, minno poeg, sinno pattud on sulle andeks antud. Matt. 9, 2. ja selle patto kahhetsewa naese wasto: Sinno pattud on sulle andeks antud, sinno ust on sind aitnud, minne rahhoga. Luk. 8, 48. ja 7, p. 48 f.

Kellele peab pattud kinnitadama?

Keikile innimestele, kes pattust ei põra, ja ei ussu mitte, kes ka meel patto sisse jäwad ellama ja keik head maenitsust põlgwad, nenda kui meie Jsand JEsus Kristus õppetab: Kui sinno wend sinno wasto efsib, siis minne, ja noz mi tedda ennese ja temma keskes ülepäinis; kui temma sind kuleb, siis olled sinna omma wenna kasuks sanud. Agga kui temma sind ei kule, siis wotta weel ürs ehk kaks ennesega, et keik asfi kahhe ellik kolme tunnistaja suus seisaks; agga kui temma neid ei kule, siis anna foggodussele teada; agga kui temma foggodust ei kule, siis olgo ta sinno melest kui ürs paggan ja tõlner. Matt. 18, 15-17.

Missuggused parud peab ülestunnistama?

Jummata ees peab innimenne ennast keikipide di pattuseks tunnistama, ka nende pattude polest, mis temma ei tea egga tunne; nenda kui meie Josa meie palwes teme; agga õppetaja ees tulwad agga need pattud ülestunnistada, mis meie teame ja ommas süddames tunneme.

Missuggused pattud need on?

Siin pead sinna omma ello ja ellamist läbbi katsuma Jummalala künne kässo järrele, kas sa olled issa ehk emma, poeg ehk tüttar, issand, ehk emmand, perremees ehk perrenaene, sullane ehk tüdruk; kas sa olled olnud sanna kuulnatta, kas sa kellelegi olled kurja teinud sanna ehk töga, kas sa olled warrastanud, holeta ja wihhane olnud, ebaha-usko piddanud, roppus ellus ellanud ja wallestanud, ja kahjo teinud.

*****

Patto Tunnistuse Sannad.

Armas õppetaja! minna pallun sind, et sa minno patto tunnistust kuled ja Jummalala polest pattude andeks = andmist mulle fulutad:

Minna waene pattune inimenne tunnistat Jummalala ja sinno ees, et ma ei olle üks päin patto sees sündinud ja ilmale tulnud, waid et ma ka Jummalala künne kässo wasto sagedaste ollen ekfinud, Jummalat ja omma liggimest wihhastanud, ja ollen sega Jummalala wihha ja iggawest nuhtlust ennese peäle saatnud. Agga minna kahhetsen ommad pattud keigest süddamest, ja usfun Jesusse Kristusse läbbi õnsaks sada. Separrast tullen minna arma aial, ja pallun sind Issanda Jesusse fullast, et sa mulle pattude andeks = andmist fulutad, ja minno nõdra usso kinitussjeks mind Issanda Jesusse Kristusse ihho ja werrega södad ja jodad. Minna tahhan Jummalala armo ja pühha Waino abbi läbbi

omma pattust ello parrandada, pattude eest en-
nast hoida, ning nenda ellada, kui wagga risti-
innimesse kohhus on.

Koddo = Oppetus.

Ehk monningad pühha kirja tunnistused
keigesugguste inimeste maenitsuseseks ül-
lespandud, fuida nemmad peawad omi-
ma ammeti üllespidama, ja mis nende
kohhus on teha.

Piistopide ehk üllewaatjatte ja Oppeta-
jatte kohhus.

Roggodusse üllewaatja peab ollema ilma laite-
matta, ühhe naese mees, kassin, moistlik, puh-
taste ehhitud, woõraste wastowõtja, kes koibab
õppetama, ei mitte jodik, ei mitte taplik, ei mitte
roppo kasso puudja, waid kes järrele annab, ei
mitte riakas, ei mitte rahha peale ahne, kes omma
maia = rahwa ülle hästi watab, kes ommad lap-
sed peab sannakuulmisses keige tõssise wiisiga: (sest
kui kegi omma ennese maia = rahwa ülle ei märka
üllewaatja olla, fuida woib temma Jummalaga kog-
godusse eest hoolt kanda?) ei mitte sesuggune, kes
usko hilja wastowõtnud. 1. Tim. 3, 2-6.

Kes finnipeab sest ustawast sannast minno õp-
petusse järrele, et ta wolks wäggew olla ni hästi
maenitsema terwe õppetusse läbbi, kui ka neid, kes
wastorätiad on, nomina. Tit. 1, 9.

Kuuljatte kohhus omma Oppetajatte
wasto.

Nenda on ka Jesand seadnud neile, kes armo
õppe

öppetust kulutawad, et nemmad armo-öppetusjest peawad ellama. 1. Korint. 9, 14.

Kedda öppetakse fannaga, se jaggago keif head sellele kes tedda öppetab. Urge et siige mitte, Jummal ei anna ennast mitte pilkada. Kalät. 6, 6. 7.

Neid wannemid, kes omma anniei hasti ülespidawad, peab kaheworra auustusje waart petama, keigeennamiste neid, kes tood tewad sannas ja öppetusjes. Sest firri ütleb: Sunna ei pea mitte härja suud finnisidduma, kes pahmast tallab, ja: üks töteggia on omma palga waart. 1. Tim. 5, 17. 18. Luf. 10, 7.

Mele pallume teid, et teie wöttate nisuggusiks, kui nemmad on, neid piddada, kes teie seas tood teggewad, ja teie üllewaatjad on Jesanda sees, ja teid maenitsewad; ja et teie wöttate neid üpris wägga armsaste piddada uende tö pärrast. Piddage rahho isfekeskis. 1. Tessal. 5, 12. 13.

Kuulge ommad juhharajad ja wötku uende sanna, sest nemmad walwawad teie hingede eest, nenda kui need, kes wastust peawad andma, et nemmad sedda römoga tewad, ja ei mitte öhkades; sest teil poll: sest mitte kasso. Ebr. 13, 17.

Jumalikko ülle matte kohhus.

Jgga hing heitko ennast ülle matte alla, kellel keigeüllem melewald on, sest üllemaid ep olle muido kui Jummalast; agga kes ülle mad on, need on Jummalast searud. Kes nüüd ülle matte wasto panneb, se panneb Jummalaga seadmisses wasto; agga kes wasto pannewad, need saatwad isse eneste peäle nuhtlust. Sest ta ei kaäna moõka mitte ilma-asjata; sest temma on Jummalaga tener,

fättemaksja nuhhelda sedda, kes kurja teeb.
Rom. 13, 1. 2. 4.

Ullamatte kohhus üllematte wasto.

Andke Keisrile, mis Keisri kohhus, ja Jumma-
lale, mis Jummalala kohhus on. Matt. 22, 21.

Sepärrast on tarwis, et teie ennast allaheti-
date, ei mitte ükspäinis nuhtlusse, waid ka süd-
dame-tunnistusse pärrast. Sest sepärrast makske
ka maksso, sest nemmad on Jummalala fullased,
kes otse se eest murret kandwad. Siis tassuge
nüüd keikile omma wõlga; maksso, kellele maksso,
tolli-rahha, kellele tolli-rahha, kartust, kellele
kartust, au, kellele au tulleb anda. Rom. 13,
5. 6. 7.

Sepärrast maenitsen minna keige-essite, et
peab tehtama pallumissi, palwesid, pallumissi
telste eest, ja tännamissi keikide innimeste eest,
kunnigatte ja keikide eest, kellel keigeüllem mele-
wald on, et meie rahholist ja tassast ello woik-
sime ellada keige Jummalakartusse ja ausa ello
fees; sest se on hea ja armas Jummalala meie õn-
nisteggia melest. 1. Tim. 2, 1. 2. 3.

Tulleta nende mele, et nemmad würstide ja üle-
matte wasto allandikkud on, nende sanna wõt-
wad, ja keige hea teule walmis on. Tit. 3, 1.

Heitke ennast keige innimeste seadmisse alla,
Jesanda pärrast, olgo kunniga kui üllema alla,
ellik pealikutte, kui nende alla, kes temmast on
lakkitud, kurjateggiattele kül nuhtlusseks, agga
heateggiattele kiussesks. 1. Peetr. 2, 13. 14.

Abbiello: rahwa kohhus.

Teie mehhed, ellage omma naestega targaste, ja tehke selle naeste rahwale kui nõdrama astjale au, nenda kui neile, kes ka armo-ello päriääd on, et teie palwesid ärra ei keelta. 1. Peetr. 3, 7.

Mehhed, armastage ommad naesed, ja ärge sage wiuhafeks nende wasto. Kolos. 3, 19.

Naesed, kuulge omma meeste sanna kui Issanda sanna, nenda kui Sara Abraami sanna wöttis kuulda, ja hüdis tedda issandaks, kelle lapsiks teie ollete sanud, kui teie head tete ja ühtegi hirmo ei kardada. Ewef. 5, 22. 1. Peetr. 3, 1. 6.

Wannematte kohhus.

Teie isfad, ärge ärritage mitte omma lapst wiuhale, et nemmad meelt ärra ei heida, waid kaswatage neid karristamisses ja Issanda maenitsemisses. Ewef. 6, 4. Kolos. 3, 21.

Laste kohhus.

Lapsed, kuulge omma wannematte sanna Issanda sees, sest se on õige. Auusta omma isfa ja emma: (se on esimenne kässo sanna teotusjega:) et sinno kässt woiks hästi kãia, ja sinna woiksid kãua ellada ma peäl. Ewef. 6, 1. 2. 3.

Perre: wannematte kohhus.

Issandad, tehke sedda sullastele, mis õige ja kohhus on, ja jätke ähwardamist mahha, ja

ja teädke, et ka teil ennestel Issand taewas on, ja temma ei pea ennam luggu ühhest kui teisest. Ewes. 6, 9. Kolos. 4, 1.

Sullaste, ümmarda'atte, Päiliste ja Teoliste kohhus.

Teie sullased, kuulge nende sanna, kes teie isasatidad on lihha polesti, kartusse ja wärustussega omma süddame waggadusses, nenda kui Kristusse sanna; ei mitte filma kirjaks tenides, kui need, kes inimeste mele pärrast püüdwad olla, waid kui Kristusse sullased, kes Jummal tahtmist süddanest tewad, kes heal meiel Issandat teniwad, ja mitte inimesi, ja teädke, et, mis head kegi ial saab tekud, sedda saab tekuma Issanda käest, olge sullane ehk wabbat inimenne. Ewes. 6, 5-8. Kolos. 3, 22.

More Rahwa kohhus.

Teie nored, olge wannematte wasto allandikkud, agga keik olge teine teise wasto allandikkud, ja ehhitage ennast seestpidi allandikko melega; sest Jummal panneb sureliste wasto, agga allandikkulle annab temma omma armo. Siis allandage ennast nüüd Jummal wäggewa kae alla, et temma teid woiks üllendada õigel aial. 1. Peetr. 5, 5. 6.

Leskede: Naeste kohhus.

Kes tõeste lesknaene on, ja üksi järrele jänud, se lodab Jummal peale, ja jääb kindlaste palumiste ja palwette sisse õöd ja päwad: agga kes lihha hümnus ellab, se on ellawalt surnud. 1. Tim. 5, 5. 6.

5. Kas sa ussud õnneks sada?

Jah minna ussun sedda kindlaste.

6. Kelle peäle lodad sa siis?

Omma armsa Issanda Jesusse Kristusse peäle.

7. Kes on Kristus?

Jummala Poeg, tõsine Jummal ja tõsine inimenne.

8. On enam kui üks Jummal?

Üks ainus Jummal on, agga kolm temma aino ollemisse sees, Issa, Poeg, ja Pühha Waim, ja need kolm on üks. 1. Joan. 5, 7.

9. Mis on Kristus sinno eest teinud, et sa temma peäle lodad?

Temma on minno eest surnud, ja on omma werre ristil sambas minno eest ärrawallanud patude andeks andmisses.

10. On Issa ka sinno eest surnud?

Ei olle mitte, sest Issa on Jummal, ja pühha Waim on ka Jummal, agga Poeg on tõsine Jummal ja tõsine inimenne, kes minno eest on surnud, ja on omma werre minno eest ärrawallanud.

11. Kust sa sedda tead?

Pühhas armo-õppetuses ja neist saakramenti kannades, ja temma ihhust ja werrest, mis mulle sakramentis pandiks on antud.

12. Urle mulle need kannad?

Meie Issand JESUS Kristus sel õsel n. t. s.

13. Kas

13. Kas sinna siis ussüd, et saakramentis Kristusse tössine ihho ja werri on?

Jah minna ussun sedda.

14. Mikspärrast ussüd sa sedda?

Kristusse sannade pärrast: Wõtke, söge, se on minno ihho; joge keik seält seest, se on minno werri.

15. Mis peame meie teggema, kui mele temma ihho söme, ja temma werd jome, ja nenda sedda pänti wõttame?

Mele peame temma surma ja werre-ärrawal lamist kulutama ja se peale mõtlema, kuidas temma meid on õppetanud: Sedda tehke, ni mita toford, kui teie ial sedda tete, minno mällestusfeks.

16. Mikspärrast peame meie temma surma mäletama ja sedda kulutama?

Et meie õppime uskma, et ükski loom ei olla woinud meie pattud leppitada, kuid ükspäinis Jesus Kristus tössine Jummal ja tössine unni-menne, ja et meie õiget hirmo tunneme omma pattude pärrast, ja neid rasfeks arwame, ja ükspäinis Kristussest ennast rõmustame, ja nenda sesamma usso läbbi õnsaks same.

17. Mis fundis Kristusst sinno pattude eest surrema ja neid leppitama?

Temma suur armastus omma Issa, minno, ja keikide pattuste wasto, nenda kui kirjutud on, Joan. 14, 31. Rom. 5, 6-8. Galat. 2, 20. Ewef. 5, 2.

18. Mikspärrast tahhad sinna Jummalala lauale
minna?

Et minna õppin uskma, et Kristus surest armast minno pattude pärrast on surnud, kui õõdud on, ja et minna temmast ka õppin Jummalat ja omma liggimest armastama.

19. Mis peab risti innimest sundima sagedaste Altari
Sakramenti wõtma?

Jummalala polest peab tedda sundima Kristus-
se kast ja tootus, pärrast ka temma omma hadda,
mis tedda waewab, sest sepärrast on nisuggunõ
kastmine, kutsimine ja tootamine.

20. Mis peab innimenne teggema, kui temma nisuggust
hadda ei tunne, egga Sakramenti ei iggatse?

Sel ei olle parremat nou anda, kui et temma
(1) õõmma süddant läõbikatsub, welaks temmal
pattust lhbha ja werd on, ja uskugo õõmmeti, mis
põõha firri sest kulutab. Kalat. 5, 16. 17. Rõõm.
7, 18.

2) Et temma tãhhele pãnnõb, welaks tem-
ma hin ilma sees on, ja mõõtelgo õõmmeti et tem-
mal to ja hadda ei pudu, nenda kui se firri
õtleb. Joan. 15, 18-20. 16, 8-20. 1. Joan. 2,
15. 16. 5, 4. 5.

(3) Siis lelab temma ka kurratit ennese õõm-
bert, kes walle- ja tapmissega õõd ja pãwad
seest- ja wãljaspiddi tedda rahhule ei jãtta, nenda
kui se firri temmast tunnistab. Joan. 8, 44.

1. Peetr. 5, 8.